

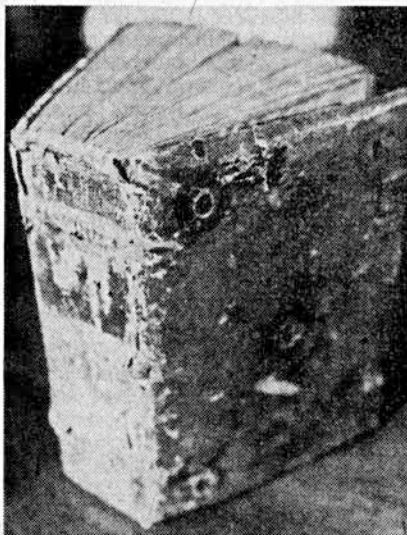
Magyar tulajdonban az Ómagyar Mária-siralom

(Munkatársunktól.)

Tegnap délelőtt az Országos Széchényi Könyvtárban a belgiumi Leuven (Löwen) egyetemi könyvtárának megbízottai ünnepélyesen átnyújtották nemzeti könyvtárunk képviselőinek azt a kódexet, amely kulturális örökségünk kiemelkedő értékét, az Ómagyar Mária-siralmat tartalmazza. Ezzel az aktuálisan több évtizedes tárgyalás után Magyarországra került egyik legbecsesebb nyelvemlékünk. Az Országos Széchényi Könyvtár a leuveni kódexért cserébe saját állományából egy régi nyomtatványokból álló kollekciót adott át a belga félnek.

Fordulatokban bővelkedő az első magyar verset tartalmazó kódex története. Valamikor a XIII. században keletkezett. A kisalakú, 147×101 milliméteres, vallásos elmékedéseket, prédikációkat és bibliai szövegmagyarázatokat tartalmazó piros kötésű könyvecskét, mai ismereteink szerint, domonkos rendi szerzetesek írhatták Itáliában vagy Franciaországban. Sorsát hosszú századokon át homály borítja. Az első biztos időpont vele kapcsolatban: 1910. Ekkor szerezte meg Toscanában egy müncheni antikvárius, tőle pedig az a bizottság vette meg, amely az első világháborúban elpusztított leuveni egyetemi könyvtár részére gyűjtött jóvátétel gyanánt kódexeket, kéziratokat és régi könyveket. A kódexeket a müncheni állami könyvtár igazgatója nézte át és vette jegyzékebe. A *Sermones* (Beszédék) című, 302 levelet tartalmazó pergamenkódex 134. lapjának hátán számára érthetetlen sorokra bukkant. Ez volt a később *Ómagyar Mária-siralom* néven ismertté vált szöveg, az első magyar vers, amelyet lejegyzése és lefényképezése után 1923-ban publikáltak először hazánkban.

Ekkor és a további kutatások során sikerült megállapítani a szöveg

keletkezésével kapcsolatosan néhány tény. A kódex feltehetőleg a XIII. század végén olyan magyar egyháziak kezébe került, akik külföldi egyetemen (Bolognában? Párizsban?) tanultak. Ugyanők a kódex üresen hagyott lapjaira különféle teológiai szövegeket, beszédfogalmazványokat jegyeztek fel. A kézírások különbözőségéből ítélve hárman lehettek. Egyikük a *Planctus Sanctae Mariae* címen ismert latin nyelvű himnusz írtá be a kódexbe. E XII. századi Mária-siralmat azután lefordították magyarra, és ezt a fordítást is lemasolták a kódex már említett 134. oldalának hátlapjára.

Az Ómagyar Mária-siralom 37 sorból, 132 szóból áll. A lap két hasábján folyamatosan, tehát versszaktagolás nélkül foglal helyet. Az első hasáb nagy része sajnos alig látható: feltehetőleg későbbi tulajdonosai akarták eltüntetni a szöveget, mivel az számukra értelmetlen volt. Szerencsére a szövegről készített spe-

ciális felvételeken a kitörölt részt sikerült jól láthatóvá tenni.

Amilyen véletlen volt a kódex s benne a magyar nyelvemlék felfedezése, olyan véletlen volt további fennmaradása: 1940-ben, a második világháború idején ugyanis a leuveni egyetemi könyvtár másodszer is elpusztult, leégett. Állományából csak néhány kötet maradt épen, közöttük volt a Mária-siralmat tartalmazó kódex is. A háború után többször is felmerült annak igénye, hogy hazánk szerezze meg ezt az értékes nyelvemléket. A csere számára végül is az a körülmény teremtett kedvező helyzetet, hogy a hetvenes években a leuveni egyetemi könyvtár flamand és francia részre vált szét. A kódex a flamand rész birtokába került, s az ismét gyarapításra szoruló bibliotéka vezetői magukévá tették a csere gondolatát. Mivel a leuvenihez hasonló értékű képviselő egyetlen kódexet a magyar fél nem tudott felajánlani, az Országos Széchényi Könyvtár leuveni és flamand vonatkozású önyomtatványokat, 16—17. századi nyomtatványokat és egy 18. századi kéziratos gyűjteményt engedett át csereként a belgiumi egyetem könyvtárának. Valamennyi kötet a flamand tudomány-, könyv- és művelődéstörténet értékes dokumentuma, de magyar vonatkozású vagy jelentős magyar gyűjteményből származó nincs az átadottak között.

Az Ómagyar Mária-siralom nemzeti kulturális örökségünk becses értéke: a Halotti Beszédén kívül a másikkal összefüggő legrégebbi magyar nyelvű szövegemlék. Kimagasló értékét képvisel irodalmi alkotásként is. A kódex Magyarországra kerülésével szakembereink számára újabb lehetőség kínálkozik a magyar nyelv és irodalom kezdeteiről kialakított kép elmélyítésére, kiteljesítésére.

T. L.